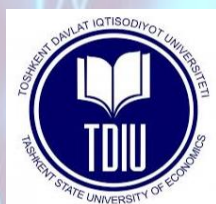

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

ишлаб чиқишнинг ташкилий чора-тадбирлари тўғрисида”ги 5155-сонли фармойишлари мазкур соҳага тегишли бошқа меъёрий-ҳукукий ҳужжатларда белгиланган вазифалардан келиб чиқиб, қуйидагиларни амалга оширишда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда.

Жумладан, Ўзбекистоннинг хорижий ҳамкорлар билан 2018 йил “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили”да мўлжалланган савдо-иқтисодий, инвестициявий, технологик ва молиявий-техник ҳамкорликнинг тубдан ривожланганлиги ва кенгайгани, бу эса ЯИМни янада ошганини кўрсатади. Мамлакат раҳбари ва ҳукуматимиз идоралари томонидан белгилаб берилган устувор вазифаларнинг бажарилиши, мамлакат ижтимоий ҳаётини тартибга солишнинг меъёрий-ҳукукий асослари фундаментал пойдевори ётқизилиши, қулай ишбилармонлик муҳитининг яратилиши, ҳудудлар иқтисодиётига инвестицияларнинг кенг жалб қилиниши - яқин истиқболда мамлакатимиз аҳолисининг ижтимоий-иқтисодий ҳаётида, турмуш даражаси ва яшаш шароити яхшиланишида муҳим манба бўлиб қолмоқда.

*А.А. Темиров и.ф.н. доцент,
Н.З. Шахобиддинов, магистрант, ТДИУ*

МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАР ВА УЛАРНИНГ КОРХОНА ФАОЛИЯТИДАГИ АҲАМИЯТИ

Бозор муносабатларини ривожлантириш мақсадида корхоналар ўз фаолиятида молиявий ресурслар ва уларни бошқаришга доимий эътибор бериб келмоқда. Чунки молиявий ресурслар улар фаолиятида иқтисодий ўсишни, ишлаб чиқаришнинг ривожланишини таъминловчи муҳим омил ҳисобланади. Корхоналарнинг молиявий ресурслар ва уларни бошқариш масаласи доимо долзарб бўлиб келган.

Молиявий ресурслар корхона ихтиёридаги пул маблағлари бўлиб, унинг самарали фаолият кўрсатиши, молиявий мажбуриятларни бажариши ҳамда ишчи-хизматчиларни рағбатлантириши учун мўлжалланган.

Молиявий ресурслар ўз ва жалб қилинган пул маблағларидан ташкил топади. Молиявий маблағлар тақсимот воситаси сифатида истеъмол соҳасида ҳам муомалада бўлади¹. Айни шу жараёнда илгари яратилган – унинг моддий, натурал-товар шаклидан узил-кесил фойдаланилади. Бунда молиявий маблағлар, энг аввало, жамият истеъмол қилаётган маҳсулотнинг ҳажми ва таркибига таъсир кўрсатади; улар ёрдамида ижтимоий маҳсулот қиймати жамғариш фонди ва миллий даромадга тақсимланади, миллий даромаддан фойдаланишнинг якуний нисбатлари шакллантирилади, истеъмол фонди ва жамғариш фонди юзага келтирилади, уларнинг таркиби белгиланади. Лекин молиявий маблағларнинг истеъмол соҳасига таъсири айтиш истеъмол фондининг миқдор жиҳатдан параметрлари ва айрим таркибий қисмлари билан

¹⁴⁸ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси.
<https://uznet.press>

чекланмайди. Молиявий маблағлардан, шунингдек моддий, меҳнат ва пул-сармояларни сарфлашда тежамкорлик режимига риоя қилишини назорат этиш воситаси сифатида фойдаланилади, ноишлаб чиқариш соҳаси ходимларининг энг яхши меҳнат натижаларини рағбатлантиришда ҳам фойдаланилади.

Молиявий ресурсларнинг манбаларини қуйидагича изоҳлаш мумкин:

1. Миллий даромад. Миллий даромаднинг соф даромад қисми молиявий ресурсларнинг асосий манбаи ҳисобланади.

2. Ташқи иқтисодий алоқалардан тушумлар.

3. Миллий бойликнинг бир қисми – бюджет маблағларининг йилдан-йилга ўтувчи қолдиқлари.

- суғурта ташкилотларининг резерв фондлари;

- мамлакат олтин захираларининг бир қисмини сотишдан тушган тушум;

- ортиқча мулкларни сотишдан тушум ва бошқа.

4. Қарзга олинган ва жалб қилинган маблағлар:

- банк кредитлари;

- кредиторлик қарзлари;

- акция ва облигациялар чиқаришдан тушум;

Молиявий ресурсларнинг ўсишига бир қатор омиллар таъсир кўрсатади. Молиявий ресурсларнинг ўсиши мамлакат миллий даромадининг ҳажми ва унинг ўсишига боғлиқ экан, миллий даромаднинг ўсишига таъсир этувчи барча омиллар молиявий ресурсларнинг ҳам ўсишига таъсир кўрсатади. Шунингдек, молиявий ресурсларнинг ҳар бир элементлари ошишига таъсир қилувчи омиллар мамлакат молиявий ресурсларининг абсолют ва нисбий миқдорларда ўсишига таъсир кўрсатади.

Хўжалик субъектлари ихтиёридаги молиявий ресурслар марказлашмаган молиявий ресурслар бўлиб, улар капитал қуйилмаларга; айланма маблағларнинг ошишига; фан-техника ютуқларини жорий қилишни молиялаштиришга; табиат муҳофазасига; ижтимоий мақсадларга сарфланиши мумкин.

Макродаражадаги ижтимоий ишлаб чиқариш эҳтиёжлари марказлашган молиявий ресурслар орқали қондирилиб, уларга бюджет ва бюджетдан ташқари фондларнинг маблағлари киради.

Такрор ишлаб чиқариш ҳаражатларини таъминлаш 3 шаклда амалга оширилади:

1. Ўз-ўзини молиялаштириш. Бунда корхоналар ўз ҳаражатларини ўз молиявий ресурслари эвазига қоплайди. Уларнинг етишмаслиги шароитида улар ҳаражатларни камайтириш ёки четдан жалб қилишга (молиявий бозордан) ҳаракат қилади.

2. Кредитлаш. Бунда субъект ҳаражатлари муддатлилик, тўловчанлик ва қайтарилиш асосида олинган банк кредитлари эвазига қопланади.

3. Давлатдан молиялаштириш. Бунда барча ҳаражатлар бюджет ва бюджетдан ташқари фонд эвазига қопланади.

Амалда юқоридаги учала усулдан бараварига бир вақтнинг ўзида фойдаланиш мумкин.

Узлуксиз молиялаштиришни таъминлашда молиявий резервлар катта аҳамиятга эга. Резервларнинг аҳамияти бозор иқтисодиёти шароитида янада ошади. Резервлар – турли кўзда тутилмаган ва фавқулодда ҳолатдан келиб чиқадиган ва ҳар қандай тангликдан чиқарадиган эҳтиёт қисм – кафолатдир. Резервлар моддий ва молиявий резервларга бўлинади:

Молиявий резервлар – давлат ва хўжалик субъектлари пул ресурсларининг бир қисми бўлиб, ўз эгасининг айланма маблағлари оборотида вақтинча қатнашмайди, лекин ўз эгасининг хўжалик оборотига қайтиш имкониятига эга ва шунинг учун умумий пул оборотида сақланиб туради. Молиявий резерв фондлари шаклланиш усулларига кўра:

- бюджет йўли билан;
- тармоқ ичида норматив ажратма асосида;
- корхона ичида ўз ўрнини суғурталаш асосида;
- махсус суғурта ташкилотлари орқали суғурталаш йўли билан тузилади.

Корхоналар молиявий ресурсларни шакллантириш ўз маблағлари ва унга тенглаштирилган маблағлар, молиявий бозордаги ресурсларни йиғиш ва қайта тақсимлашдан тушадиган пул маблағлари ҳисобига амалга оширилади. Ҳаракатда бўлган корхонанинг молиявий ресурсларининг асосий манбаи сифатида сотилган маҳсулот (кўрсатилган хизмат)дан тушган тушум ва уни тақсимлаш жараёнида унинг турли қисмлари пул даромадлари ва жамғармалари шаклини олади.

Корхонанинг молиявий ресурсларини баҳолаш ва бошқаришни аниқ белгилаш, илмий асосланган ривожлантириш қарорларини қабул қилиш, мазкур фаолиятни оқилона тартибга солиш асосида ички ва ташқи молиявий манбаларни барча шарт-шароитларни ҳисобга олган ҳолда шакллантириш корхоналар келажагини белгилайди. Инвестициялар учун эса зарур молиявий ресурсларни топиш иқтисодий ўсиш шартига айланган. Бу эса биринчи навбатда истеъмол ва жамғарма нисбатига боғлиқ.

Корхоналарнинг ривожлантирилиши учун туб силжишлар, ишлаб чиқариш эҳтиёжларига йўналтириладиган капитал ҳажмларининг кескин ортиши ҳамда улардан олинadиган самарадорлигининг ўсиши зарурдир. Буларнинг барчаси бугунги кун воқеликларини ҳисобга оладиган ҳамда назарий пойдеворга таянган молиявий ресурсларнинг жалб қилиш сиёсатида янгича ёндошувларни ишлаб чиқишни тақозо этади. Корхонанинг молиявий ресурсларини баҳолаш ва бошқаришнинг ҳажмини кенгайтириш учун уларни аниқлаш амалиётини атрофлича тадқиқ этиш заруратини юзага чиқаради.